

**BADMINTON SPORT TURNING O'ZBEKISTONDA
RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI****PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF BADMINTON
SPORTS IN UZBEKISTAN****ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ БАДМИНТОНА В УЗБЕКИСТАНЕ*****Mamurov Baxrom Baxshulloyevich****Buxoro muhandislik texnologiyasi instituti**Mamurov Bakhrom Bakhshulloyevich**Bukhara Institute of Engineering Technology**Мамуров Бахром Бахшуллоевич**Бухарский Инженерно-Технологический институт*

Annotasiya: ushbu maqolada badmintonning paydo bo'lish tarixi va bosqichlari, o'zbekistonda badminton sport turning rivojlanishi haqida bayon etilgan.

Annotation: this article describes the history and stages of the emergence of badminton, the development of badminton in Uzbekistan.

Аннотация: в этой статье рассказывается об истории возникновения и этапах развития бадминтона, о развитии бадминтона как вида спорта в Узбекистане.

Kalit so'zlar: Badminton, sakura meva, volan, sport ustasi, trenerlar, hakamlar, sport kompleksi.

Keywords: Badminton, sakura fruit, flywheel, master of sports, trainers, judges, Sports Complex.

Ключевые слова: Бадминтон, фрукт сакуры, волан, мастер спорта, тренеры, судьи, спортивный комплекс.

Badminton – qadimgi o'yin bo'lib, uning kelib chiqishi haqida ko'plab manbalar mavjud. Qadimgi Yunoniston, Yaponiya, Hindiston va hattoki Afrika halqlari rivoyatlariga ko'ra, ikkiki ming yil ilgari katta yoshlilar va bolalar volan o'ynagan.

Eng qadimgi "Uchadigan par" o'yini Xitoyda milodiy 1000 yil avval paydo bo'lgan. Yaponiyada bu o'yin "oyabane" nomi bilan tarqalgan va g'ozning bir nechta patidan va quritilgan sakura mevasidan tayyorlangan "volan"ni yog'och raketkalar yordamida oshirishdan iborat bo'lgan (1-rasm).

1650-yilda Shvesiya qirolichasi Kristina Stokgolmda Royal Palas saroyi (qirolik saroyi) yaqinida o'z ayonlari va boshqa davlatlardan kelgan mehmonlar bilan "par to'pi" o'yini uchun kort qurdirgan. Bugungi kunda Shqyesiya poytahtida saqlanib qolgan bu kort Cherkov mulki hisoblanadi. 19 asrda Angliyada Volan o'yini Gersok Bofort oilasida ommalashgan.

1-rasm

1957-yil sobiq “Ittifoq” badmintonining “tavallud topgan” kuni deb e’tirof etilishi mumkin. Shu kundan boshlab badminton Moskva va Leningrad hamda ayrim “Ittifoqdosh” respublikalar bo‘ylab ommaviylasha boshladi. 1962-yil bir qator respublikalar (Rossiya, Ukraina, Belorusiya, Ozarbayjon, Qozog‘iston, Tojikiston), shu jumladan, Moskva va Leningrad shaharlari terma jamoalari o‘rtasida norasmiy musobaqalar tashkil etildi. O‘zbekiston terma jamoasi 1963-yilda ilk bor o‘tkazilgan sobiq “Ittifoq” chempionatida ishtirok etib, 14 jamoa ichidan 9-chi o‘rinni egallashga muvaffaq bo‘ldi. Ana shu yillardan boshlab badminton yurtimizda, ayniqsa, Toshkent, Farg‘ona, Andijon, Navoiy va Angren shaharlarida jadal rivojlanib, ommalashib bordi.

1982-yilda Toshkentda badminton bo‘yicha sobiq “Ittifoq” chempionatining shaxsiy-jamoa musobaqalari o‘tkazildi. O‘zbekiston terma jamoasi tarkibida Bilol Agzamov, Grigoriy Klimberg (Toshkent sh.), Aleksandr Tranevich (Angren), Nuzet.

Kurtumetov (Angren), Elena Lizupova (Toshkent sh.) lar ishtirok etishdi va munosib o‘yin ko‘rsatishdi. Toshkent shahar terma jamoasi o‘sha vaqtda V.A.Tkachenko, Angren terma jamoasi esa I.P.Derjak kabi trenerlar boshchiligida shug‘ullanishgan edi.

1963-yildan boshlab O‘zbekistonda badminton bo‘yicha o‘tkazilgan musobaqalar (chempionatlar) va shu sport turiga tegishli ayrim ma’lumotlarni keltirish mumkin. Jumladan, 1963-yilda Adabiyot institutida badminton bo‘yicha O‘zbekiston saralov chempionati o‘tkazildi va bunda Mitxat Ibragimov champion bo‘ldi.

1970-yilda badminton O‘zbekiston Davlat sport qo‘mitasining musobaqalar taqvim rejasiga kiritildi va bosh trener lavozimiga “Zenit” KSJda faoliyat yurituvchi Leonid Klimberg tayinlandi.

1975-yilda O‘zbekistonda turli KSJlarda (“Zenit”, “Profsoyuz”, “Mehnat”, “Spartak”, “Morji”, “Lokomotiv”, “Burevesnik”) mehnat qiluvchi trenerlar soni 10 nafardan ortdi.

1979-yilda badmintonga ixtisoslashgan bo‘limlar Angren, Navoiy, Andijon, Namangan, Samarqand va Guliston shaharlarida o‘z ish faoliyatini boshladi.

1980-1990-yillarda bir qator respubiika va sobiq “Ittifoq” miqyosidagi “kubok”, tumir, chempionatlar o‘tkazildi.

1991-yiida badminton bo‘yicha O‘zbekiston terma jamoasi barcha turdagi musobaqalarda, shu jumladan, xalqaro turnirlarda ishtirok eta boshladi.

1992 va 1995-yiliard.a Toshkentda ilk bor xalqaro tumirlar tashkil etildi.

1998-yilda badminton bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi o‘smirlar terma jamoasi Osiyo o‘smirlar chempionatida ishtirok etdi.

1999-yilda O‘zbekiston Respublikasi milliy terma jamoasi Kuala-Lumpur (Malayziya)da o‘tkazilgan Osiyo chempionatida ishtirok etib, kvalifikatsion turnir bosqichidan yuqoriga o‘ta olmadi.

2004-yilgacha badminton musobaqalari faqat O‘zbekiston hududlarida o‘tkazildi. Faqatgina 2003-yilda O‘zbekiston terma jamoasi Qozog‘istonda o‘tkazilgan xalqaro turnirda ishtirok etdi. Ushbu turnirda vakillarimiz Oleg Savatyugin va Alisher Zoxidov sovrindor bo‘lishdi. Faxriylarimiz terma jamoa tarkibida bir oltin va ikkita kumush medallarini olishga sazovor bo‘lishdi. Mustaqillik davrigacha O‘zbekistonda badminton bilan 450 ming kishi shug‘ullangan, 19 nafar trener va 27 nafar hakamlar faoliyat ko‘rsatishgan.

O‘zbekistonda 1993-yilda Valeriy Aleksandrovich Tkachenko sport ustasi unvoniga sazovor bo‘ldi.

1984-yilda toshkentlik Alisher Zoxidov “Ittifoq” reytingida 19-chi, Sergey Starchinov - 23-chi, Yelena Lizunova - 22-chi, Galina Kozina - 27-chi o‘rinni egallagan. 1986-yilda vakillarimiz Andrey Bitiyev yakka toifada Zelinogradda o‘tkazilgan “Ittifoq” o‘smirlar birinchiligida g‘olib bo‘lishga muvaffaq bo‘ldi. Andrey Bitiyev va Anatoliy Galchenko juftlik toifasida g‘oliblikni qo‘lga kiritdilar. Yuliya Yakobson (Seytlinj va Galina Kozina ayollaming juftlik toifasida ikkinchi o‘rin sohibi bo‘lishdi, Irina Galchenko va Marina Shutovalar esa uchinchi o‘rin bilan kifoyalanishdi.

1989-1993-yillargacha O‘zbekiston badminton federatsiyasini Respublika “fizkultura” dispanseri bosh shifokori N.A.Muxamedjanov rais (prezident) sifatida boshqargan.

1993-yildan boshlab ushbu federatsiya faoliyatini “Sayohat” mehmonxonasi direktori U.T Akbarov boshqargan.

1998-yildan 2003-yilgacha - Respublika o‘smirlar Oliy sport mahorati maktabi direktori B.X.Agzamov federatsiyaga rahbarlik qilgan. 2003-yilda federatsiya prezidenti etib “Kamolot” - O‘zbekiston yoshlar ijtimoiy harakati markaziy kengashi raisi B.X.Ubaydullaev saylangan.

2011-yil 26-avgustda tashkil topgan hozirgi O‘zbekiston badminton federatsiyasi Prezidenti sifatida Abduhakimov A.A. faoliyat yuritmoqda.

Albatta Mustaqillik yillarida O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sport sohalarida sezilarli darajadagi yutuqlarga erishildi, shu bilan bir qatorda milliy sport turlari bilan birgalikda xalqaro sport turlarini ham rivojlantirishga katta e'tibor qaratildi. O'zbekistonda badminton sport turini kelajakda yanada shakllantirish, aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini tadbiq etish va sport masterlik darajasini oshirish maqsadlarida 2011-yil 26-avgustda O'zbekiston badminton federatsiyani tashkil etildi. O'sha yilning sentabr oyida bizning milliy federatsiyamiz butunjahon badminton federatsiyasi va Osiyo badminton federatsiyasining a'zosiga aylandi.

Qisqa fursat mobaynida poytaxtda va boshqa viloyatlarda badminton bilan shug'ullanish uchun bir qator bazalar va sport markazlari tashkil etildi. 2014-yilda Toshkentda badminton bo'yicha yangi, zamonaviy sport kompleksi qurib bitkaziladi. Andijon, Buxoro, Jizzax, Qashqadaryo, Namangan, Navoiy, Sirdaryo, Farg'ona, Xorazm viloyatlari va Toshkent shaharlaridagi badminton bazalarida yosh badmintonchilar yetishib kelishmoqda. Bugungi kunga kelib, respublikamizda 20 mingdan ortiq aholi doimiy tarzda badminton bilan shug'ullanib kelishmoqda, shulardan 12 nafari sport ustasi va 45 nafari esa sport ustaligiga nomzod, 10 nafari trenerlar, hakamlar 42 nafar hisoblanishadi. Yurtimiz badminton ustalarining asosiy maqsadlari mintaqaviy va xalqaro sport musobaqalarida muvaffaqiyatli ishtirok etish, shu bilan birgalikda yozda bo'lib o'tadigan yozgi olimpiada o'yinlariga yo'llanmani qo'lga kiritishdir.

"Texnika" atamasi aslida yunoncha (tehnus) so'z bo'lib, turli sohalarda juda keng ma'noda qo'llaniladi va o'zbek tilida "san'at" tushunchasini anglatadi. Etimologik lug'atdan shu narsa ma'lumki, miloddan awal 776-yildan boshlab har 4 yilda Gretsiyadagi Olimp tog'larining etagida joylashgan Olimp qishlog'ida Xudo Zevs sharafiga bag'ishlab o'tkaziladigan umumiyunon bayram musobaqalari ishtirokchilari 2 g'ildirakli aravachada poyga, mushtlashish, beshkurash sporti bo'yicha o'z san'atlarini (texnikasini) namoyish etganlar. Qizig'i shundaki, har bir ishtirokchi musobaqadan oldin o'z qaddi-qomatini, tana, qo'l, oyoq mushaklarining shaklan va mazmunan go'zal ko'rinishda taraqqiy etganligini namoyish etishi mazkur musobaqalarning shartlaridan biri bo'lgan ekan.

Musobaqalardan 4-yil muqaddam ishtirokchining qaddiqomati, mushaklari-ning shakli, ulaming ish bajarish (qisqarish) mazmuni ma'lum dastlabki ko'rinish va rivojlanganlik darajasiga xos bo'lsa, 4 yil muntazam jismoniy mashqlar bilan maqsadli shug'ullanish natijasida qayd etilgan ko'rsatkichlar salohiyati yanada kuchayadi, qaddiqomat yanada go'zallashadi, mushaklarning qisqarish (bo'shashish) kuchi va tezligi ortadi, chidamkorligi va qayishqoqligi kuchayadi, organizmning barcha ichki a'zolari funksional jihatdan shakllanadi. Ana shu o'zgarishlar muayyan harakatni (ayniqsa, musobaqa uchun tanlangan harakatni) samarali va yuksak mahorat bilan ijro etilishiga

imkon tug'diradi. Qadimiy yunon musobaqalaridan aynan mazkur mahorat "san'at" (texnika) sifatida baholangan.

Masalaning yana bir muhim tomoni shundan iboratki, ilg'or texnika va texnologiyalar yordamida ishlab chiqarilayotgan hamda uzluksiz shakllanib boradigan turli vositalar (samolyot, raketa, televizor, sovitgich, lift, traktor, avtomobil va h.k.)ning har bir avlodi o'zining tashqi ko'rinishiga, shakliga, mazmuniga, muayyan o'lchamlariga egadir. Ma'lumki, ushbu ko'rsatkichlar shu vositalarning texnik pasportida qayd etiladi.

Ta'kidlash joizki, har bir sport turiga oid harakat malakalari ham o'z texnik ko'rsatkichlari, o'lchamlari va ularni ijro etishda o'ziga xos texnik tartibga asoslanadi. Boshqacha qilib aytganda, sportchi muntazam shug'ullanishi natijasida musobaqada ishtirok etadi va o'zining texnik mahorati darajasi tufayli ma'lum o'rinni egallaydi, texnik pasportini esa sekin-asta yangilab boradi.

Zamonaviy badminton o'yini ham ko'pdan-ko'p harakat malakalaridan iborat bo'lib, shug'ullanuvchilardan ixtisoslashgan kuch, tezkorlik, chidamkorlik, chaqqonlik, egiluvchanlik sifatlarini, iroda, matonat, o'tkir zehnlilik, zukkolik, "ayyorlik" (yaxshi sport ma'nosida) va boshqa shu kabi xislatlarni shakllantirishni talab qiladi. Bugungi badmintonda g'alabaga erishish faqat uzluksiz va maqsadli qo'llanadigan katta yuklamali mashg'ulotlar evaziga amalga oshirilishi mumkin. Shug'ullanuvchilar organizmining imkoniyati ham bechegara emas, binobarin, yuklama va ish qobiliyatini tiklash (charchoqni bartaraf etish va organlarni tiklash) orqali shu organizm ish qobiliyatini, uni funksional faoliyatini muntazam shakllantirib borish zarur bo'ladi. Mashg'ulotlarga aynan shunday yondashuv tufayli sportchining texnik mahoratini samarali shakllantirish mumkin, shundagina turli o'yin vaziyatlarida qo'llanilishi zarur bo'lgan taktik yoki strategik masalalarni hal qilish imkoniyati tug'iladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. John Edwards – Badminton. Technique, tactics, training. The Crowood Press Ltd 2014.
2. Bernd-Volker Brahm – Badminton Handbook. Training, tactics, competition. Maidenhead: Meyer and Meyer Sport (UK) Ltd., 2014
3. Помыткин В.П. Книга тренера по бадминтону. Теория и практика// ОАО «Первая образцовая типография», филиал «УЛЬЯНОВСКИЙ ДОМ ПЕЧАТИ», 2012.
4. Смирнов Ю.Н. – Бадминтон. Учебник для института физической культуры. «Физкультура и спорт»
5. Щербаков А.В., Щербакова Н.И. – Игра бадминтон. Москва 2009.

6. Tursunova N.N. First and measures organization. International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology (IJERT). Volume 7 – Issue 4, April 2020. P. 243-245.
7. Tursunova N.N. Research of the process of storage of soyben based on system thinking. International Journal of Advanced Science and Technology. Volume 29, №7 2020. P.11764- 11770 (<http://sersec.org/journals/index.php/IJAST/article/view/27848>).
8. Tursunova N.N. Study of physical and chemical parameters of soybean grain during storage. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Sciens 848 (2021) 012184 doi:10.1088/1755-1315/848/1/012184.
9. Tursunova N.N. The essence of emergency preparedness, *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*. ISSN: 2249-7137. Vol. 12, Issue 11, November 2022. P. 103-108.
10. Tursunova N.N. The essence of spiritual and spiritual preparation in emergency situations. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, ISSN: 2249-7137 Vol. 12, Issue 11, November 2022, SJIF 2022 = 8.252.
11. Tursunova N.N. The essence of emergency preparedness. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal* ISSN: 2249 7137 Vol. 12, Issue 11, November 2022. P. 103-108.
12. Турсунова Н.Н. Изменение интенсивности процесса дыхания при хранении масличных семян. *Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси*, № 5/2021. С. 157-159.
13. Турсунова Н.Н. Рациональное использование водных ресурсов в Узбекистане. *FARS Internatioanal Journal of Education, Social Sience and Humanities, Finlandiya*, Volume-11, Issue-6, 22-06-2023. (SJIF) = 7.502 Impact factor. P. 740-749.